

TRE GRUNNLEGGENDE SYNSPUNKTER PÅ MISJONSARBEIDET HOS PAULUS

AV TILSYNSMANN DR. ALF LIER

Paulus fra Tarsus i Kilikia er kristenhetens første egentlige misjonær. Han er imidlertid mer enn den første hedningemisjonær. Hans misjonssyn, hans misjonsvirksomhet og hans misjonsbudskap var av banebrytende og epokegjørende betydning i kirkens historie. Apostlenes gjerninger og hans egne brev er i seg selv det beste vitnesbyrd herom. Hans personlige og teologiske kvalifikasjoner var store, hans vitalitet og virksomhetsiver var enorm, og hans brev som vi har en rekke av, pekte med sitt dype og vide innhold langt utover datidens menighetsforhold. Men alt dette skulle ikke ha hatt så stor betydning og fått slike konsekvenser om ikke Paulus hadde vært *de store linjers misjonær med et praktisk-prinsipielt syn på misjonen som en kristen verdensoppgave, en gjerning med et universelt mål.* Vi skal i det følgende søke å gi en oversikt over tre grunnleggende misjonssynspunkter hos Paulus.

Det strategisk-taktiske synspunkt.

Det som antagelig først faller i øynene er at Paulus overalt hvor han kom, la vinn på å være den første misjonær. Han kom ikke *etter* andre misjonærer, han var alltid førstemann. Det var en grunnsetning hos ham. Han sier selv: «Jeg satte min ære i å forkynde evangeliet, ikke der hvor Kristus allerede var nevnt, forat jeg ikke skulle bygge på fremmed grunnvold.» (Rom. 15, 20).

Denne misjonspraksis gjennomførte han. Hans oppgave var i første hånd å grunnlegge menigheter, og han overlot gjerne til andre å bygge på den av ham lagte grunnvold. (1. Kor. 3, 10 flg).

På denne måten ble Paulus en misjonens nybrottsmann. Tilsynelatende synes den faktisk foreliggende situasjon i Romerbrevet 15 å være et brudd på denne praksis. I Rom. 1, 13 flg. taler nemlig Paulus om sin villighet til også å forkynne evangeliet for dem som er i Rom, hvor det allerede fins en betydningsfull og stor menighet. Men når vi leser disse ord i lyset av Rom. 15, 23 flg., forstår vi at Paulus bare ønsker å ha Rom som en gjennomreisestasjon til Spania, som et strategisk utgangspunkt for et misjonens nybrottsarbeid i landet der vest. Det synes som om denne planen har levd i apostlenes tanker i lengre tid. (Rom. 15, 23).

Paulus søkte imidlertid ikke bare å være den første misjonær på et sted. Han reiste ikke på slomp, men oppsøkte planmessig sentralt beliggende byer som kunne være av den største betydning for evangeliets videre utbredelse i folketette strøk. Det sier seg selv at det da var storbyene Paulus oppsøkte. Han er derfor også blitt kalt for «storbyenes apostel» (L. J. Koch til 2. Kor.). Navn på landsbyer og bygdestrøk fins ikke på hans reiserute. Men de store byer inngikk i hans planer. Det er således symptomatisk at de aller fleste steder Paulus besøkte i dag kan besøkes enten med jernbane eller skip. Vi nevner disse steder: I Lilleasia: Efesus, i Makedonia: Filippi og Tessalonika, i Akaia: Korint. Vi må også tenke på besøket i Atén. Han ville på den måten erobre hovedstædene for siden å vinne provinsene og landene. Noen grense for sin misjonsmark kjente Paulus derfor ikke. Han måtte alltid videre. Når han kjente seg ferdig ett sted, dro han videre mot stadig fjernere mål.

Når Paulus opptok arbeidet i en by, søkte han gjerne tilknytning til den jødiske synagoge. Det var omlag 150 jødiske synagoger spredt omkring i Middelhavslandene, så apostelen hadde tilknytningspunkter nok. Ifølge Apostlenes gjerninger skjedde dette ofte. Både iblant jøder og dem som flokket seg om synagogegudstjenesten møtte Paulus mennesker som var mer eller mindre beredt til å ta imot evangeliet. Paulus bygget således nesten alltid og *bevisst på synagogens forarbeid*. Iblant disse mennesker traff han folk som var kjent med Israels bibel og Gud, den israelitiske moral-lov og Messias-forventningene. Helt psykologisk kan det derfor sies at Paulus arbeidet «etter den minste motstands lov».

Som regel kom det til et brudd med synagogen før eller senere, men kontakten var knyttet, og Paulus hadde vunnet både tilhørere og tilhengere. Et typisk eksempel herpå er misjonsvirksomheten i Korint (Ap. gj. 18, 4—8).

Når det gjaldt de økonomiske byrder som evangeliets gjerning medførte, hevder Paulus det prinsipielle syn at de som forkynner evangeliet skal leve av evangeliet (1. Kor. 9, 14). Så har Kristus selv bestemt, sier apostelen (Mat. 10, 10, Luk. 10, 7). Denne rett medfører at en ordets forkynner også har rett til å ta sin hustru med seg på sine misjonsreiser og belaste menigheten med utgifter for dem begge. Han har også rett til «å slippe å arbeide», dvs. slippe å arbeide for sitt eget opphold, som f. eks. Paulus som virket som teltmaker under sine reiser. Han skal altså helt og fullt ha sitt underhold av menigheten (1. Kor. 9, 4—7). Apostelens utsagn stadfestes ved et skriftbevis (1. Kor. 9, 8—10) og et påfølgende resonnement som framholder det rimelige og billige i at når apostelen tjener menigheten med «åndelige goder», da er det naturlig og følgeriktig at menigheten på sin side tjener ham med «timelige goder» (1. Kor. 9, 11—12). Imidlertid gjorde ikke Paulus selv bruk av denne soleklare rett. Han ville ikke motta noen økonomisk hjelp fra de menigheter han grunnla. Hans ære var «å gjøre evangeliet omkostningsfritt» (1. Tess. 2, 9, 1. Kor. 9, 15 flg.). Det var sannsynligvis bare menigheten i Filippi som fikk sende Paulus pengegaver, ingen andre (Fil. 4, 10 flg.). Dette måtte jo synes nokså eiendommelig, men Paulus la allikevel beslag på sine menigheters offervilje, idet han innsamlet kollekter blant dem til de fattige i modernmenigheten i Jerusalem. Sannsynligvis var Paulus alene om å innsamle midler til dette formål. Vi opplever altså det merkelige at penger strømmer fra misjonsmenighetene til modernmenigheten (Rom. 15, 25 flg.).

Det er selvfølgelig av den aller største betydning at Paulus knyttet *en stab av faste medarbeidere til seg*. Han hadde således med seg på sine reiser først *Barnabas*, senere *Johannes Markus*, deretter *Silas*, *Timoteus* og *Lukas*. Sjelden reiste han alene. Det kunne hende at han av praktiske grunner måtte la sine medarbeidere bli igjen på et sted, men de skulle alltid så snart som råd var følge etter (jfr. Ap. gj. 17, 14 flg. 18, 5). Ellers møter vi nav-

nene på en rekke mer eller mindre fast engasjerte medarbeidere, i alt nevner Paulus en rekke på 27 medarbeidere, 19 menn og 8 kvinner. Det sier seg selv at for de flestes vedkommende var oppgaven å fortsette å bygge opp de menigheter som apostelen hadde grunnlagt. At de gjorde det i overensstemmelse med Paulus' oppfatninger synes selvfølgelig, uten at dog dette fratok dem det personlige ansvar. Enhver av dem måtte se til hvorledes han bygget videre på den allerede lagte grunn (1. Kor. 3, 10).

Paulus har således arbeidet systematisk og på lang sikt. Han var den første misjonær som hadde en fast medarbeiderstab som han delvis personlig tok seg av, lærte opp og ga retningslinjer for fortsatt arbeid i misjonens gjerning. De hadde mer eller mindre gått i den store apostels skole.

Synet på budskapet.

Urkristendommens første tid var som ventelig kunne være preget av stor uklarhet ikke minst når det gjaldt selve evangeliebudskapet og forholdet til jødedommen. Situasjonen ble en annen med Paulus. Med et forunderlig klarsyn har han sett at evangeliet er *universelt* og har tatt de fulle konsekvenser derav. Gud er like meget både jøders og hedningers Gud. Kristi frelserverk har derfor universelt omfang: Gud har i Kristus forsonet verden med seg selv (2. Kor. 5, 19). Kristendommen er derfor en verdensreligion, og *frelsens gave* er til alle mennesker, ti ettersom Gud hadde gitt Kristus i døden og oppreist ham fra de døde, var frelsen selvfølgelig ikke mer grunnet på noen menneskelig fortjeneste, men den var helt og fullt en *Guds gave*. Dette utelukket igjen at det var ved loven og lovgjerninger frelsen virkeligjordes. Det som det spurtes etter var den mottagende *tro*, troen på ham som Gud ga i døden for våre synders skyld. Var frelsen en gave, var den det for alle mennesker, både jøder og hedninger. Det innebar at frelsens vei var den samme for alle mennesker. Jødedommens partikularistiske oppfatning av frelsen var hos Paulus veket for en fullstendig og konsekvent oppfatning av evangeliet som et lovfritt evangelium, et nådetilbud alene uten forpliktelse på lovens gjerninger. Frelsen gikk derfor for menneskets vedkommende gjennom troen alene. Gud «rettferdiggjør de omskårne av troen og de uomskårne ved

troen» (Rom. 3, 30). Alene på denne måten er frelsen universell og frelsesveien den samme for alle. Alle tanker på fortjeneste, intet jødisk tillegg kan her komme med. Noe samspill mellom Moses og Kristus i denne sammenheng aksepterte Paulus ikke.

Paulus måtte føre mange harde kamper for denne evangelieoppfatning, som senere ble kirkens. Vi møter nettopp på dette område tenkeren og teologen Paulus, som med stor styrke og tankeklarhet kjemper for evangeliets renhet. Sitt bevismateriale har han selvfølgelig hentet fra Det gamle testamente. Vi skal her, så betydningsfullt det enn kan være, bare nevne hovedpunktene i hans argumentasjon. *Den store hovedsetning som skal bevises er denne: Trosrettferdighetens universelle vei er både forutsagt og forberedt i Israels hellige historie.*

1. Allerede gjennom *løftene* om at hedningene skulle få del i frelsen, så Paulus en allerede i Det gamle testamente stadfestet frelsesplan for hedningenes omvendelse. Han henter sine bevis fra *Mosebøkene* hvor Abrahamshistorien åpner for ham et sant arsenal av argumenter. Vi nevner her bare: «Og da skriften forutså at det er ved tro Gud rettferdiggjør hedningene, forkynte den Abraham forut det evangelium: I deg skal alle folk velsignes» (Gal. 3, 8, 1. Mos. 12, 3). Blant *profetene* er det særlig Hoseas og Jesaia som fører bevis for at frelsen skal omfatte både jøder og hedninger (Rom. 9, 25, Hosea 2, 23, Rom. 9, 26, Hosea 2, 1, Rom. 10, 15, Jes. 52, 7, Rom. 10, 20, Jes. 65, 1, Rom. 14, 11, Jes. 45, 23, Rom. 15, 21, Jes. 52, 15). Også i Israels *salmer* fant Paulus profetier om frelsens vei til hedningene (Rom. 10, 18, Slm. 18, 5. Jfr. også det sammensatte sitat i Rom. 15, 9 flg.).

2. Dernest påviser Paulus hvorledes Gud i Israels hellige historie faktisk har *banet* vei for den frelse som skulle omfatte alle folk. Utgangspunktet for denne bevisføring er hentet fra *Abrahams* historie (jfr. Rom. 4). Abraham er den første som ble rettferdiggjort av tro uten gjerninger. Det er av særlig stor betydning at Paulus nettopp førte Abraham som bevis for rettferdiggjørelsen. Han var folkets stamfar, og for det hele folk måtte nettopp hans religiøse forhold spille den aller største rolle. Den jødiske teologi så i Abraham et bevis for rettferdiggjørelsen ved gjerninger. Paulus

hevder det motsatte idet han bygger hele sin bevisføring på skriftordet: Abraham *trodde* Gud, og det ble regnet ham til rettferdighet (Rom. 4, 3, 1. Mos. 15, 6). Abrahams rettferdiggjørelse skjedde også *før* han ble omskåret, altså er troen grunnleggende når det gjelder frelsen, ikke omskjærelsen (Rom. 4, 9—19). Abraham er altså de troendes far, ikke de omskårnes. Men da kan heller ikke lovoppfyllelsen være noen betingelse for å være en Abrahams arving (Rom. 4, 13—17). Den mosaiske lov står således utenfor løftet til Abraham og hans ætt.

3. Paulus anlegger også en historisk betraktning på forholdet mellom loven og frelsesløftet til Abraham (Gal. 3, 15—18). Løftet er nemlig det primære i forhold til loven. Løftet ble nemlig gitt til Abraham hele 430 år før loven kom til. Ikke noe taler bedre om løftets store prioritet i frelseshistorien. Samtidig er lovens sekundære karakter åpenbart. Når forholdet er slik at løftet er det første, det opprinnelige og grunnleggende for frelsen, må en uvilkårlig spørre om hvilken rolle da loven egentlig spiller i frelseshusholdningen? Paulus svarer på dette med å henvise til at loven bare er en *midlertidig ordning* i Guds frelseshusholdning. Den har gyldighet bare en viss tid, nemlig *inntil* Kristus kom, da var dens tid til ende (Gal. 3, 19, Rom. 5, 20). Derfor kunne frelsesbudskapet som Kristus brakte ikke lenger hindres av noen jødiske betingelser som forpliktet overfor loven og dens krav.

Apostelen Paulus' misjonsbudskap bygger altså på denne grunn: et lovfritt evangelium for jødene betyr også konsekvent et lovfritt evangelium for hedningene. Hadde det ikke vært så at Mose lov hadde vært en foreløpig ordning i Guds frelsesplan, så måtte dens krav også ha vært stillet hedningene. Jødenes frigjørelse fra den betydde samtidig også at hedningene ble fritatt for lovens bud og fordringer.

Det er i denne forbindelse Paulus kan tale om «mitt evangelium». Særlig i Galaterbrevet og Romerbrevet kommer dette fram. Jeg kan ikke fri meg fra den tanke at uttrykket har en viss polemisk brodd. Paulus tenker på det *lovfrie* evangelium, som nettopp han var den store talsmann for. Mellom «mitt evangelium» og «Kristi evangelium» kunne han uten videre sette et stort likhetstegn. Det evangelium han forkynner er nemlig åpenbaret av Kristus. Det var

gitt av Gud, det var det egentlige og i sitt vesen og i sin kjerne eneste legitime evangelium.

Således har Paulus også på misjonsbudskapetets område vært den store banebryter og retningsviser. Både intuitivt og tankemessig, praktisk og teoretisk har han staket opp den forkynnelseslinje som gjør kristendommens budskap til et universelt budskap. Det er om å gjøre at vår tids misjonærer ikke glemmer hva de her skylder Paulus.

Synet på mennesket.

Parallelt med Paulus' syn på evangeliet går hans syn på mennesket. Dette syn hadde sikkert ikke sin rot i at han var romersk borger, han kunne like fullt som jøde ha opprettholdt sin jødisk-partikularistiske menneskeoppfatning. Den egentlige forklaring til apostelens sterke syn på mennesket er nok ikke å søke i geografiske, politiske eller humanistiske oppfatninger, forklaringen er å søke på det *religiøse* område alene. Hva enten Paulus tenker individuelt eller kollektivt, er hans syn på mennesket helt igjennom religiøst bestemt. Mennesket ses alltid i sitt forhold til Gud, alles fader, skaper og oppholder eller i relasjon til Kristus. Han kan således betrakte menneskeslekten ut fra et *kollektivt* synspunkt samlet om den første Adam, han som er hele menneskeslektens stamfar, ved hvem syndens og dødens herrevælde holdt sitt inntog i verden, og Kristus som den nye, den annen Adam, opphavet til en ny menneskeslekt som ikke lenger skal trelle og sukke under syndens og dødens grusomme makt (1. Kor. 15, 20 flg., 45 flg., Rom. 5, 12 flg.). En religiøs-universell historiebetraktning, et samlet syn på historiens gang, møter vi også spor av hos Paulus. Hedenskapets historie bærer således vitnesbyrd om et fall fra et opprinnelig høyere religiøst-etisk plan (Rom. 1, 18 flg.). Han oppdeler sitt eget folks historie i frelseshistoriske epoker: løftetids, lovens tid og oppfyllelsens tidsrom som tok til med Kristus (Gal. 3 og 4).

Men Paulus' syn på menneskeslekten er også rettet på framtiden. I Rom. 9—11 taler han om hvorledes hedninger og jøder skal få del i frelsen og til sist skal bli det ord oppfylt: «For av ham og ved ham og til ham er alle ting» (Rom. 11, 36). Både

hedninger og jøder skal til sist finne hverandre i den kristne menighet. Den kristne universalitet skal bli et faktum.

Først *individuell* kommer det kristne syn på mennesket til sin fulle rett. Revolusjonerende klinger apostelens ord: «Her er ikke jøde eller greker, her er ikke trell eller fri, her er ikke mann eller kvinne, for I er alle én i Kristus Jesus» (Gal. 3, 28). Alle forskjeller må falle i Kristi menighet, alle gjerder er borte. Dette syn på mennesket gjorde Paulus til den store menneskevenn, av hele sitt brennende hjerte ville han hjelpe menneskene inn i frelsen. Berømte er hans ord: «For om jeg enn er fri fra alle, har jeg dog selv gjort meg til tjener for alle, for å vinne de fleste, og jeg er blitt som en jøde for jødene —, for dem som er uten lov er jeg blitt som en som er uten lov —, for de skrøpelige er jeg blitt skrøpelig, for dem alle er jeg blitt alt, for i alle tilfelle å frelse noen» (1. Kor. 9, 19 flg.). Den frie Paulus er alle menneskers tjener, han står i gjeld til alle (Rom. 1, 14). Hva dette kristne menneskesynet har betydd i kirkens og misjonens gjerning er det sikkert ikke nødvendig å tale om. Når det er sterkt og levende, er det også rike misjonstider.

*

Apostelen Paulus' gjerning kan neppe overvurderes. Han har hatt den aller største betydning for kristendommens utbredelse utover verden. Hans misjonssyn var ikke blitt til under rolige forhold, i en saklig overveielse. Det ble oftest til i kampens hete, i situasjoner som krevde avgjørelse og hurtig handling. Ikke desto mindre bærer det saklighetens preg. Det er prøvet og funnet holdbart. Det peker ikke bare på den øyeblikkelige situasjon og de krav som den stiller, det peker også framover mot kommende tideverv i kirkens historie. Det har blivende verd og skal ha det så lenge den kristne kirke består, og alle slekter i kristenheten skal se i Paulus misjonæren og nybrottsmannen med de høye prinsipper og de store linjer. Han var i sannhet en strateg i Guds rikes gjerning.